

YABANCI DİL ÖĞRETİMİ İLE İLGİLİ BİR TAKIM SORUNLAR

İng. Ok. Ersan SÖZER

Ülkemizde orta ve yüksek düzeyde bulunan çeşitli öğretim kurumlarımızda yıllardır yabancı dil öğretimi yapılagelmektedir. Bununla birlikte bugüne değin süren uygulamada elde edilen sonuç nedir? Yabancı dil ile öğretim yapan kolej ve benzeri gibi bir takım okulların dışında doyurucu bir dil öğretiminin sağlandığını söylemek pek inandırıcı olmasa gerek. Yıllarca süregelen bu yabancı dil öğretme çabasının başarıya ulaşamaması birçok nedenlere dayanmaktadır. Örneğin, kalabalık sınıflar, başarıya götürecek en yeni ve iyi metotların çeşitli nedenlerle uygulanamaması, izlenen ders kitaplarının eski ve kısır oluşu, eğitim ve öğretim programlarının yetersizliği, ders saatlerinin azlığı ve bunlara ilişkin olan ya da olmayan çok yönlü sorunlar...

Burada bu başarısızlığı doğuran nedenleri eleştirmek düşüncesinde değilim. Bütün ayrıntılarıyla durumu bilen Milli Eğitim Bakanlığının, son zamanlarda yabancı dil konusuna eğilmiş olduğunu ve bu alanda bir takım çalışmalar yapıldığını görmekteyiz. Öyle umuyoruz ki bir süre sonra yabancı dil öğretimi okullarımızda daha verimli ve başarılı bir düzeye ulaşacaktır.

Ben burada, Eskişehir İ.T.İ.A. Yabancı Dil Eğitim ve Öğretim Enstitüsünde titizlikle uygulanarak olumlu sonuçları alınmaya başlanan ve yabancı dil öğretiminde başarılı bir sonuç elde etme konusunda önemli payı olan bir takım yöntemler ve dil çalışmalarında göze alınması gereken deneylerle saptanmış kurallar ve ilkeler üzerinde biraz tartışmak istiyorum.

Biz insanlar, belirli durumlar karşısında belirli biçimlerde davranmayı öğrenmişizdir. Ayrıca üretmeyi ve değişik seslerden olu-

şan simgeler takımına da yanıt vermeyi öğrendik. Örneğin, sesliler — sessizler, seslerin inceliş kalınlaşması, sözcükler ve bunların sıralanması. — Çark dişlilerinin birbirine geçmesi gibi birlikte karmaşık bir dizgeyi biçimlendirirler. Dili konuşanlar, onu kullanmakla durumlara alışkanlık kazanmayı öğrenirler. Sesler, sözcükler ve daha sonraları dilbilgisel yöntemler içersinde dil öğrenimi oluşur, bütünlüştür. Yabancı dil öğrenirken — özellikle burada İngilizce öğrenimi üzerinde durmak istiyorum — yeryüzündeki dillerin kendi dilimizden farklı olduğunu düşünmek gerekir. Onu, kendi dilimiz gibi düşünmediğimiz zaman daha kolay öğreniriz. Sesler değişiktir. Sözcüklerin değişik biçimlerde, değişik çeşitlerde anlamları vardır. Her yaşayan dil, o dili anadil olarak konuşanlarca kolay öğrenilir. Oysa yeni ve değişik bir dil öğrenmek çok çalışmayı gerektirecektir, her akli başında öğrenci, özellikle iyi bir öğretmen ve iyi bir ders kitabıyla bu işi başarabilir.

Yabancı dil öğrenme, yalnızca düşündüğümüz, üzerinde konuştuğumuz ve kurallar, kuramlar saptadığımız bir oluşum değildir. — Piyano, keman çalmayı, yüzmeyi, bisiklet kullanmayı öğrenmek gibi — Yaptığımız bir fiziksel etkenliktir. Bir uzluğu öğrenmek bol çalışma, alıştırma ister. Değil mi ki bir dili kullanma sesleri kullanma demektir çokluk çalışmalar yüksek sesle yapılmalıdır. Bu arada ana dilimizdeki alışkanlıkları yeni dile uygulamayı öğrenmek için de çok çaba göstermeliyiz. Ana dilimizdeki alışkanlıklarımızın çoğu yeni dil için bir takım kötü alışkanlıklar yaratabilir.

Şimdi İngilizce öğretiminde bir takım temel kuramlar üzerinde durmak istiyorum :

I — Öğrencilerimize yansılatabilecekleri güvenilir örnekler vermeliyiz. İngilizce söyleyiş bir kitaptan öğrenilemez. Öğretilmesi amaç edinilen şeylerin en iyi örneğini öğrenci yüksek sesle bir kaç kez öğretmenden duymalıdır. Duyulanların en iyi biçimde yinelenmesi olanağı öğrencilere sağlanmalıdır. Öğretilenlerde karışıklık yaratmamak için de çaba göstermelidir. «Niçin?» (**Why?**) sözcüğü ile başlayan soruların çoğu kez yanıtlanmasına bile gerek duyulmalıdır.

Niçin ilk cümlede «some» kullanıyorsunuz da ikincisinde «any» kullanıyorsunuz? Bu biçim «why» sorularına yanıt vermeye çalışmak karıştırmalara yol açacaktır. Bol örneklerle öğrenciler kullanılış özelliklerini kendiliğinden zamanla saptayacaklardır. Bu konuya yine değineceğiz.

II — Öğrencilerimizin ilgili kalmalarını sağlamalıyız. Yeni bir dil öğrenme uzun ve güç bir oluşumdur. Onların yüreklilikle işe sarılmalarına önayak olmalıyız. Onlara güç vermeliyiz, ikinci bir dil öğrenmenin yarar ve gereğine onları inandırmalıyız. Yanlışlarını düzeltirken yapıcı olmalıyız. Onları gülünç duruma düşürmemek için çaba göstermeli, alaycı ve azarlayıcı davranışlarda bulunmamalıyız. Güleryüzlü ve neşeli olmalıyız. Yaratıcı fikirlerimizi büyük sorunlar için saklayıp küçük sorunların sınıfın kendi havası içinde çözümlenmesini sağlamalıyız.

III — İngilizce öğretiminde çeşitli metotlar kullanılmıştır ve kullanılmaktadır. «The direct method», «The reading method», «The translation method» v.b. Biz burada bu metotların eleştirisini yapmayı amaçlamıyoruz. Yalnız dil öğretim ve öğrenim sorunlarına yaklaşmayı amaçlayabiliriz. Bu sözsel yakınlaşmaya «The Oral Approach» denilmektedir. Adından da anlaşılacağı gibi bu yaklaşım yöntemi şu biçimde özetlenebilir. Konuşmadan önce duyma, okumadan önce konuşma ve yazmadan önce okuma.

Denemelerle de anlaşılmıştır ki bu sıraya göre yapılan öğretim bize çok başarılı sonuçlar getirmektedir. Kabul edilmelidir ki duyma olmadan konuşma olmaz; konuşma olmadan okuma olmaz; okuma olmadan da yazma olmayacaktır. Bu nedenle, doğrudan doğruya yansılama ile işe girişerek karşılıklı konuşmaya doğru öğrencilerimizin adım adım ilerlemelerine yardımcı olmalıyız. Şöyle ki yapmalarını istediğimiz şeyleri yaparlarken çalışmalarına bir takım sınırlamalar koymalıyız. Bu sınırlamalar ya da denetimler öğrencilerin çok erken çok şey yapmaya çaba göstermelerini engeller. İleri bir düzeye yaklaştıkça bu denetimleri yavaş yavaş azaltırız. Öğrencilerimiz sık sık yanlışlıklar yapıyorsa alıştırmalarla bu yanlışlığı sürdürdüklerini anımsayarak gecikmeksizin önlem alma yoluna gitmeliyiz.

Öğrencilerimizin dil öğrenmede genel olarak karşılaştıkları güçlükler gelince bunlar dört noktada toplanabilir :

1. Ses ve söyleyiş ile ilgili güçlükler,
2. Dilbilgisel güçlükler,
3. Sözlüksel güçlükler ve sözcük bilgisi,
4. Kültürel güçlükler. İki değişik dili konuşanların konuşma biçimlerinde, yaşamlarında ve dünya görüşlerindeki farklılıklar.

Bunlardan ilk üçü üzerinde biraz durmak isterim :

I — Özellikle ses ve söyleyiş öğretimine öncelikle başlanmalıdır. Şunu söylemek gerekir ki doğruluk akıcılıktan önce gelir. Söyleyiş kılısal olarak üstün bir düzeye ulaşıncaya değin doğru yinelenmelerle öğrenciye akıcılık da kazandırılacaktır. Bu arada, yanlışları anında düzeltmek en iyisi olmakla birlikte (**anında demekle sözü bittikten sonra demek istiyoruz**) süregelen her yanlışlığı hemen düzeltmeğe her zaman olanak bulunmaz. Bu durumda yanlışlıklar takımını seçmek ve genel düzeltmelere öncelik tanımak zorundayız. Yanlışlıkların en az düzeyde olması için söyleyiş alıştırmalarına (**pronunciation drills**) çok önem vermeliyiz. Söyleyiş güçlüğü görülen ses, sözcük ya da sözcük takımlarının öğretiminde ses simgeleri (**phonetic symbols**) kullanılabilir. Bunların öğretimde çok değeri vardır. Öğrencilerden simgeleri tanıyıp doğru okumalarını isteyebiliriz, ama yazmalarını istemek gereksiz olabilir.

Söyleyiş alıştırmaları yalnızca ses ve sözcükleri değil, tümceleri de kapsamalıdır. Kimi tümceler özellikle uzun olmalıdır. Öğrenciler, öğretmenin yüksek sesle söyleyişinden sonra bu uzun tümcelerin de yinelenmesini yaparken rhythm ve intonation yönünden de dizgesel bir çalışma yapmış olurlar. Öğrenci yalnızca kulaktan alarak (**kitaba bakmaksızın**) yapacağı yinelemede tümcelerin uzun oluşu nedeniyle güçlük çekiyorsa, tümcenin son bölümündeki en son sözcük takımından başlayarak başa doğru gelir. Bir kaç yinelemede tümcenin tümü söylenmiş olur. Enstitümüzde izlediğimiz «English 900» dizisinin öğretiminde temel tümcelerin (**the base sentences**) söyleyiş alıştırmaları bu kurala göre yapıldığında en uzun tümceler bile bir kaç yinelemeden sonra hiç yanlışsız olarak söylenebilmektedir. Örneğin;

- a)yesterday afternoon.
 - b)what John was doing yesterday afternoon.
 - c) I can't remember what John was doing yesterday afternoon.
- (Eng. 900 — B.S. : 297)

2 — Dilbilgisel güçlükler dil öğreniminde belirli bir düzeye ulaştıktan sonra kendini daha çok duyurmaya başlar. Önce de söylediğimiz gibi, ilk zamanlar öğrenilenlerin «neden» ve «niçin» leri söz konusu değildir. Belli bir aşamadan sonra bu soruların yanıtlanması önem kazanır. En etkili dilbilgisel öğrenim, okunan parçada karşımıza çıktığı anda ya da yeri gelince bir tartışma sonucu

elde edilen öğrenimdir. Böyle öğrenilen bilgiler kolay unutulmaz. Bir kuralı formüle ederken gerçeklerden uzaklaşmamaya dikkat etmelidir. Kuralımızı, gözlemi olanaklı olan şeylerin terimlerinde doğrulamalıyız. Belli bir dil eğitimi aldıktan sonradır ki belleğimizde yer eden bir takım dilbilgisel sorunları bol örneklerle teker teker incelemek yararlı olur.

3 — Sözlüksel ve sözcük bilgisi (**vocabulary**) ile ilgili güçlük-
lere gelince, öğrenci tümce kurma tekniğini ne denli iyi bilirse bil-
sin yeterli bir sözcük dağılıcı yoksa tümce kurmakta yine de güçlük
çeker. Özellikle yazı dilinden çok konuşma dilinde bu güçlük ken-
dini daha çok gösterir. Çünkü öğretilen yeni dilin içinde yoğrul-
mak, o yeni dili çok duymak, çok konuşmak, o dilde düşünebilme
becerisini elde etmek gerekir. **Intensive** bir dil öğretimi uygulayan
okullar bu yüzden daha başarılı olmaktadır. Çerez olarak yapılan
dil öğretiminde sonucun pek parlak olmadığı herkesçe bilinir.

Birçokları sözcük listeleri hazırlıyarak bu listelerden sözcük-
lerin ezberlenerek öğrenilebileceğine inanırlar. Bu doğru değildir.
Sözcükleri ya da deyimleri hem sözlüksel hem de dilbilgisel anlam-
ları yönünden kullanılış özellikleri ile birlikte okuma parçasının
tümünden öğrenmelidir. Böylece öğrenilenler daha kalıcı olurlar.
Konuşma (**conversation**) derslerine öğretmen hazırlıksız başlama-
malıdır. Hazırlıksız başlanılan bir konuşma dersinde öğrenci yanlış
üstüne yanlış yapar. Her yanlışta da o yanlışlığın çalışması (**prac-
tice**) yapılmış olur. Bu da düzeltilmesi güç sonuçlar doğurur. Konuş-
ma dersine, doğruluğuna kesinlikle inandığımız bir konuda yine
doğru bir İngilizce ile başlamalıyız. Böylece serbest konuşma (**free
conversation**) çok daha az yanlışlarla sürecektir. Küçük yanlışların
düzeltilmesi de zaman almıyacak ve sınıfta bir sorun durumuna
gelmeyecektir. Serbest konuşma derslerinde şu sıra izlenmelidir :

- a) Yes — No soruları
- b) En kolaydan başlayarak güççe doğru gelişen «or» soruları.
- c) Daha güççe doğru bir gelişme gösterecek «who, what, when,
why ...» gibi sorular ve bütün bu soruların yanıtlanması.

V — Biraz da okuma ve yazma (**reading and writing**) sorunla-
rına değinelim : Bu konu bugüne değin çok tartışılmıştır. Biz bu-
rada birkaç önemli nokta üzerinde kısaca durmak istiyoruz. Öğren-
cilerin, okuma derslerinde işlenecek olan konuyu evde çalışmalarını

na izin vermeden önce sınıfta birlikte belirli bir buluşma noktasından işe girişmek yararlı olacaktır. Bu, onların çalışmalarına ışık tutmak ve ayrıntılar içinde yitmemelerini sağlamak bakımından iyidir. Daha önce üzerinde kısaca durduğumuz **oral approach** tan burada da yararlanabiliriz. Örneğin, bütün parçayı sınıfta yüksek sesle okuyabiliriz. Onu evde hazırlamadan önce, öğrencilerin bize konu ile ilgili sorular sormalarına izin vermeliyiz. Daha sonra parçayı evde hazırlayabilirler. Yalnız burada unutmamız gereken bir nokta daha var : Öğrencilerin yapacağı hazırlığın **intensive** mi, yoksa **extensive** mi olacağını onlara açıklamalıyız. Intensive okumada öğrencinin, parça içindeki her sözcük takımını bilmesi istenir; extensive okumada ise parçanın tüm olarak anlaşılıp, anlaşılmaması amaçlanır. Öğrenci belli bir düzeyden sonra sözlük kullanmaya da başlayabilir. Olanak bulunur bulunmaz her öğrencinin İngilizce'den İngilizce'ye bir sözlüğü olmalıdır. İngilizce sözcüklerin karşısına hemen Türkçe anlamlarını yazmanın yararlı olmayacağına onları inandırmalıyız, yoksa yalnızca anadili ile yazılmış olan sözcükler üzerinde ilgileri toplanacak, İngilizce'lerini görmeyeceklerdir bile.

Öğrencilerin, duyduklarını (**kulaktan alarak**) doğru yazabilmeleri için yazdırma (**dictation**) çalışmaları yapmak çok yararlı olacaktır. Yalnız yazdıracağımız parça, konu yönünden yeni olabilirse de kapsadığı sözcük ve deyimler yönünden öğrendiklerinin dışında olmaması gerekir.

Parçada, tümceleri ya da sözcük takımlarını (**sözcükleri tek tek değil**) anlam bütünlüğü içinde tüm olarak doğal **rhythm**'ine ve **intonation**'ına önem vererek yazdırmalıyız. Bu arada, öğrenciyi sürekli uyanık tutmak için gereğinden çok yinelemelerden de kaçınmak gerektiğini söylemek isterim. Kurallara uygun olarak yapılacak bir dictation çalışması öğrencilerin duyduklarını anlamaları ve doğru yazabilmeleri açısından sınıfa çok yararlı bir etkinlik kazandıracaktır.

Görüldüğü gibi, yabancı dil öğretimi, çok yönlü sorunları kapsayan geniş bir etkinlik alanı içinde bir oluşum göstererek öğreticide belli bir uğraş becerisi yanında özel yetenek, yeterlilik ve ilgileri de gerektiren bir bütün olarak düşünülmelidir. Bir yabancı dili bilen sıradan bir kişi bu dili güçlük çekmeden öğretebilir, düşüncesinin yanlışlığı burada bir kez daha belirlenmektedir. Dil öğ-

retiminde başarılı bir sonuç elde etmek için öğreticinin dili iyi bilmesi yanında bu beceri ve yetenekleri de elde etmiş olması ve bunları geliştirmesi gereği önem kazanmaktadır. Bundan sonradır ki yabancı dil öğretiminde ortaya çıkacak olan sorunların çözümlenme olanağı daha kolaylıkla sağlanabilecektir. Sonuç olarak, bizim başarımız öğrencilerimizin de başarısı olacaktır.